

Speck Gyula:¹ „Germany first” – Az AfD kül- és biztonságpolitikai programja

Vezetői összefoglaló

- A 2017-es szövetségi és 2019-es EP-választások nyomán az AfD a Bundestagba való bekerülésével direkt és indirekt módon is hatással van a német kül- és biztonságpolitikára.
- A párt Németországot a nemzetközi közösség egyenrangú és Európa vezető hatalmává kívánja emelni; így támogatná az ENSZ BT reformját, ugyanakkor határozottan elutasítja az EU közös biztonság- és védelempolitika minden formáját, helyette államközi együttműködéseket javasol.
- Az AfD az európai biztonság- és védelem garanciájának a NATO-t tekinti, kiáll európai pillérének megerősítése mellett, ezért kulcsfontosságúnak tartja a Bundeswehr ütőképességének helyreállítását, a védelmi költségvetés megemelését a GDP 2%-ára, a hazai védelmi ipari képességek megőrzését és a 2011-ben felfüggesztett sorkatonai szolgálat újbóli bevezetését.
- Az amerikai külpolitika változására nem csupán kényszerként, hanem a határozottabb érdekérvényesítés lehetőségeként tekint. Az európai együttműködésben Franciaországot és az Egyesült Királyságot nevezi meg legfontosabb európai partnerekként, a nemzetközi szerepvállalás terén pedig a „tartózkodás kultúrája” mellett foglal állást.
- Oroszországgal kapcsolatban a szankciók feloldását, új „viszontbiztosítási politikát” és az EBESZ nagyobb szerepvállalását, Kínával kapcsolatban a gazdasági–befektetési feltételek egyenlőségét és a fejlett európai technológia védelmét helyezi a párt programjának középpontjába.

Az Alternatíva Németországért (Alternative für Deutschland – AfD) a 2017. évi szövetségi választásokkal a Németországi Szövetségi Köztársaság harmadik legerősebb pártjává vált. A 2019-es európai parlamenti választásokon a negyedik helyen végzett, ezzel a Szövetség '90/Zöldek után a második legtöbb új helyet elnyerő párt volt.² A 2019 szeptemberi brandenburgi és szászországi tartományi választási sikereik után a magyar és a német média egyaránt Kelet-Németország meghatározó új pártjaként emlegette.³ Az AfD Bundestagba való bekerülésével már befolyásolhatja a politikai döntéshozatalt, választási sikerei révén pedig egyre nagyobb hatással van a közvéleményre, így a német kül- és biztonságpolitika irányaira már direkt és indirekt módon is hatással lehet. Ebből kifolyólag kül- és biztonságpolitikai programjának vizsgálata* nem lehet mellékes szempont a német kül- és biztonságpolitika vizsgálatában.

Kül- és biztonságpolitika az AfD programjaiban

Az AfD aktuálisnak tekinthető kül- és biztonságpolitikája alapvetően a 2016-os alapprogramból és a 2019-es európai parlamenti választások programjából vezethető le. Míg az előbbi erősen a biztonságpolitikára fókuszál, addig az utóbbi bővebben tér ki a bilaterális kapcsolatokra is. További támpontokat a párt képviselőinek nyilatkozatai nyújthatnak.

Az AfD programjának első alapvetése, hogy a jelenlegi német kül- és biztonságpolitika orientáció nélküli, cselekvőkészsége erodálódott, így egyre inkább „idegen államok és intézmények” befolyása alá kerül. A program nem nevesíti ezen államokat és intézményeket, azonban a további állásfoglalásokból arra következtethetünk, hogy itt az Egyesült Államokra, az Európai Unióra, illetve nemzetközi téren tevékeny nem kormányzati szervezetekre és

¹ Speck Gyula (speck.gyula@gmail.com) az NKE HDI doktorandusza, az NKE EJKK SVKI szakmai gyakornoka.

² [Europawahl 2019](#). [online]. Forrás: bundeswahlleiter.de [2019. 11. 11.]

³ Lásd például: Anna-Lena RIPPERGER – Jens GIESEL: [Auf dem Weg zur neuen Ostpartei?](#) [online], 2019. 02. 09. Forrás: faz.net [2019. 10. 22.]; SZEGŐ Iván Miklós: [Feltámad az NDK, politikai átrendeződés jöhet Németországban](#). [online], 2019. 08. 13. Forrás: 24.hu [2019. 10. 22.]

* Az elemzésben az AfD-nek kizárólag a szoros értelemben vett kül- és biztonságpolitikai koncepcióját mutatjuk be, így nem, vagy csak marginálisan térünk ki a párt európai uniós politikájára.

nagyvállalatokra utal. Az AfD ezen több szereplő által befolyásolt irány helyett egy német nemzeti érdekeket nyíltan képviselő, realpolitikát követő kül- és biztonságpolitikát kíván megvalósítani. Ennek megfelelően bár fontosnak tartja a nemzetközi szervezeteket és szövetségeket, de a multilaterális külpolitikát a nemzeti érdekvédelemnek rendeli alá.⁴ A pártprogramokból kiderül továbbá, hogy az AfD Németországot a nemzetközi közösség egyenrangú és Európa vezető hatalmává kívánja emelni.⁵

Ennek megfelelően a 2016-os alapprogram kiáll az ENSZ Biztonsági Tanácsának reformja mellett, de követeli Németország állandó tagságát is, illetve az ENSZ Alapokmányának 53. és 77. cikkében szereplő „elleneséges államok” végleges törlését.⁶

A párt fenti alapvetései jelennek meg a biztonság- és védelempolitikában is. Az AfD az európai biztonság- és védelem garanciájának a NATO-t tekinti.^{**} A közös kül-, biztonság- és védelempolitika minden formáját (Európai Külügyi Szolgálat, PESCO, harccsoportok, közös európai haderő) határozottan elutasítja, helyette államközi együttműködéseket javasol.⁷ Mivel a pártprogramok a NATO európai pillérének megerősítése mellett állnak ki, ezért kulcsfontosságúnak tartják a Bundeswehr ütőképességének helyreállítását, melynek feltétele a védelmi költségvetés megemlése a GDP 2%-ára, a hazai védelmi ipari képességek megőrzése és a 2011-ben felfüggesztett sorkatonai szolgálat újbóli bevezetése.⁸ A képesség helyreállítás nemcsak az országvédelmi, hanem a szövetségi és válságkezelési feladatok ellátását is szolgálja, utóbbiakban azonban a haderő kizárólag ENSZ-mandátummal és a német érdekeket szolgálva alkalmazható. A robosztus és hatékony haderővel Németország kiszámítható és egyenrangú tagja lesz szövetségi rendszerének, így nagyobb befolyása lehet a NATO-ban is. Szintén az egyenrangúság miatt javasolja a 2016-os alapprogram, hogy újra kell tárgyalni a szövetséges csapatok németországi állomásoztatását, az amerikai taktikai nukleáris fegyvereket pedig lehetőség szerint ki kell vonni az ország területéről.⁹

A fejlesztéspolitika vonatkozásában¹⁰ az AfD programja annyiban egyezik meg a jelenlegi kormány stratégiájával, hogy a fejlesztési támogatásoknak a menekülést kiváltó okok leküzdéséhez kell hozzájárulnia.¹¹ Az AfD azonban a kormányzati retorikával szemben nyíltan megfogalmazza, hogy a fejlesztési támogatások nyújtásánál hangsúlyosan figyelembe kell venni a német biztonságpolitikai és külkereskedelmi érdekeket, miközben a kormány által hangoztatott globális felelősségvállalást egyáltalán nem említi.¹² Az AfD programja egyetért a kormányzati fejlesztéspolitikát érő kritikákkal, miszerint hatékonyabban kellene koordinálni a fejlesztési támogatásokkal foglalkozó szervezeteket.^{***} Szintén a kormányt érő kritikák sorába illeszkedik az alapprogram azon

⁴ [Programm für Deutschland. Das Grundsatzprogramm der Alternative für Deutschland.](#) [online], 2016. 05. 01. Forrás: [cdn.afd.tools](#) [2019. 10. 30.], 56-57.

⁵ [Europawahlprogramm. Programm der Alternative für Deutschland für die Wahl zum 9. Europäischen Parlament 2019.](#) [online], Forrás: [cdn.afd.tools](#) [2019. 10. 31.], 17.

⁶ [Programm für Deutschland.](#) i. m. 58.

^{**} Ehhez kapcsolódóan érdemes még megemlíteni az AfD szélsőséges szárnyának tekintett „Flügel” csoport 2019-es európai parlamenti választásokhoz készült 10 pontját. Az utolsó pont szerint az európai nemzeti haderőknek egy Európai Katonai Szövetségbe kell tömörülnie, amely hosszú távon feleslegessé teheti az Egyesült Államok által dominált Észak-atlanti Szövetséget. Ez a radikális irányzat azonban nem szerepel az AfD hivatalos programjaiban és nyilatkozataiban sem, ezért nem tekintjük a továbbiakban mérvadónak. Lásd: [Europa neu Bauen! 10-Punkte-Plan zur Reform des Europäischen Projektes.](#) [online], 2019. 01. 10. Forrás: [derfluegel.de](#) [2019. 10. 31.]

⁷ [Europawahlprogramm.](#) i. m. 19.

⁸ Uo. 19-20.

⁹ [Programm für Deutschland.](#) i. m. 59-63.

¹⁰ A német fejlesztéspolitika átfogó értékelését lásd: SPECK Gyula: [Németország fejlesztéspolitikája, mint a biztonságpolitika eszköze.](#) *SVKI Elemzések*, 2019/26. [online], 2019. 12. 17. Forrás: [svkk.uni-nke.hu](#) [2019. 12. 30.]

¹¹ [Entwicklungspolitik ist Zukunftspolitik. Ressortbericht zur Umsetzung der Deutschen Nachhaltigkeitsstrategie und der SDGs.](#) [online], 2018. október, 14-16. Forrás: [bmz.de](#) [2019. 10. 30.]

¹² [Programm für Deutschland.](#) i. m. 63-64. vö. [Entwicklungspolitik ist Zukunftspolitik.](#) i. m. 3.

^{***} A kormányzati koordináció hiányát számos szakvélemény, köztük az OECD is kritizálta. Lásd például: [Germany Mid-term Review, 7 November 2018, Berlin.](#) [online], 2018. 12. 14., 3. Forrás: [oecd.org](#) [2019. 10. 30.] vagy Daniel PELZ: [Hilfsorganisationen stellen deutscher Afrikapolitik schlechtes Zeugnis aus.](#) [online], 2019. 04. 04. Forrás: [dw.com](#) [2019. 10. 30.]

megállapítása, hogy a fejlesztéspolitikát egy átfogó külpolitikai stratégia részévé kell tenni.¹³ Ahogy az OECD adataiból látható, a legtöbb német hivatalos fejlesztési támogatás évek óta Indiába és Kínába irányul.¹⁴ Ez ellen emelt szót többek között Markus Frohnmaier AfD-képviselő 2019 áprilisi parlamenti felszólalásában, mert szerinte a kormány nem indokolja meg, miért támogat olyan országokat, amelyek elsorángú haderővel, valamint nukleáris fegyverekkel rendelkeznek és amelyek saját kezükbe tudják venni fejlődésüket.¹⁵ Radikális elképzelésnek tekinthető, hogy az AfD a fejlesztési támogatásokat a Külügyminisztérium hatáskörébe kívánja rendelni, ezzel lényegében kiüresedne a Szövetségi Gazdasági Együttműködési és Fejlesztési Minisztérium funkciója.¹⁶

A fegyverexport-politika¹⁷ tekintetében nem világos, hogy a párt milyen formában képzei el a német érdekek érvényesítését. A 2019-es program kimondja, hogy be kell szüntetni a válságövezetekbe és különösen az önkényuralmi berendezkedésű államokba irányuló fegyverexportot.¹⁸ Ellenben míg Georg Pazderski Törökország 2018 elejei afríni offenzívája kapcsán a német biztonságpolitika kudarcának vélte, hogy a törökök német fegyvereket vetnek be a kurdok ellen, addig Rüdiger Lucassen, a párt védelempolitikai parlamenti szóvivője a Szaúd-Arábiának szállítandó haditechnikai eszközök közös európai exportkorlátozásáról úgy nyilatkozott, hogy a kormány moralizáló exportpolitikájával rontja Németország szövetségesi hitelességét.¹⁹ Ez esetben inkább a Törökországgal szembeni negatív álláspont érvényesül az érdekalapú biztonságpolitikával szemben.

A reálpolitikai felfogás megfigyelhető az AfD bilaterális külpolitikájában, melyet a 2019-es európai parlamenti választási program ismertet. Az európai együttműködés terén Franciaországot és az Egyesült Királyságot nevezik meg legfontosabb európai partnerekként (utóbbi még a Brexit esetén is), ezenkívül a V4-ekkel kapcsolatban foglalnak állást úgy, hogy „támogatni kell az európai identitás megőrzésében”. Az Egyesült Államokkal kapcsolatos legfontosabb megállapítás, hogy az amerikai külpolitika változása Németországot és az európai államokat arra kényszeríti, hogy önállóan megfogalmazzák saját érdekeiket és egyben lehetőséget ad arra, hogy ezeket érvényesítsék is.²⁰

Oroszország kezdettől fogva kiemelt szerepet tölt be az AfD kül- és biztonságpolitikai állásfoglalásaiban. A párt szerint az Oroszországgal fenntartott kapcsolat elengedhetetlen az európai biztonság szempontjából.²¹ Ahogy a párt jelenlegi társelnöke, Alexander Gauland többször is úgy nyilatkozott, Németországnak a bismarcki viszontbiztosítási politikához**** kell visszatérnie.²² Az AfD az Oroszország elleni szankciók feloldása mellett foglal állást, nyíltan hangoztatja az Eurázsiai Gazdasági Unióval való együttműködést és az Északi Áramlat 2 kibővítését. Valószínűleg a 2019-es program a szankciók ellen foglal állást azzal is, hogy a külkereskedelem tekintetében úgy fogalmaz, „a harmadik országokra kivetett uniós kereskedelmi szankciókat rendszeresen felül kell vizsgálni”.²³ Az Oroszországhoz fűződő kapcsolatban az AfD kiemelt szerepet szán az Európai Biztonsági

¹³ [Programm für Deutschland](#). i. m. 64.

¹⁴ Lásd Németországot az OECD fejlesztési együttműködési jelentéseiben 2009-2019-ig: [Development Co-operation Report](#). [online], 2009-2019. Forrás: [oecd-ilibrary.org](#) [2019. 11. 08.]

¹⁵ [Kontroverse Debatte über Entwicklungsförderung für Schwellenländer](#). [online], 2019. 04. 03. Forrás: [bundestag.de](#) [2019. 10. 31.]

¹⁶ [Programm für Deutschland](#). i. m. 64.

¹⁷ A német fegyverexport-politika átfogó értékelését lásd: SPECK Gyula: [A német külpolitika hangsúlyváltásai – Németország fegyverexport-politikája 2013-2018 között](#). *Nemzet és Biztonság – Biztonságpolitikai Szemle*, XI. évf., 2018/4, 94-125.

¹⁸ [Europawahlprogramm](#). i. m. 20.

¹⁹ [Keine deutschen Waffen in den Nahen Osten](#). [online], 2018. 01. 24. Forrás: [afdkompakt.de](#) [2019. 10. 31.] vö. [Lucassen: Liberalisierung der deutschen Rüstungsexportpolitik statt sprunghafter Moralismus!](#) [online], 2019. 03. 28. Forrás: [afdbundestag.de](#) [2019. 10. 31.]

²⁰ [Europawahlprogramm](#). i. m. 17-18.

²¹ Uo. 18.

**** A viszontbiztosítási szerződést 1887-ben kötötte Németország és Oroszország, mely szerint a felek semlegesek maradnak Oroszország esetében egy osztrák-magyar, Németország esetében egy francia támadás esetén. Bismarck kancellár így kívánta elkerülni, hogy a Német Császárság egy kétfrontos háborúba keveredjen.

²² Günther LACHMANN: [Die AfD will zurück zu Bismarcks Außenpolitik](#). [online], 2013. 09. 10. Forrás: [welt.de](#) [2019. 10. 28.]; Roger KÖPPEL: [„In der AfD gibt es kein Rechtsextremen”](#). [online], 2018. 07. 30. Forrás: [weltwoche.de](#) [2019. 11. 04.]

²³ [Europawahlprogramm](#). i. m. 18., 21.

és Együttműködési Szervezetnek (EBESZ), amely egyfajta hídként összeköti az euroatlanti térséget Oroszországgal és a posztszovjet térséggel.²⁴

Kína kapcsán a választási program támogatja a jó politikai, gazdasági és kulturális kapcsolatok folytatását, azonban szükségesnek tartja egyenlő kereskedelmi és befektetési feltételek kialakítását, így meg kell akadályozni, hogy a kínai tulajdonú cégek európai cégeket vásároljanak fel, ahogy a német és európai technológiák kiárusítását is.²⁵

A közel-keleti térségből Törökországot és Szíriát nevesíti a választási program. Előbbiről igen szűkszavúan csak a korábbi álláspontokat említi, vagyis, hogy Törökország kulturálisan nem tartozik Európához, a csatlakozási tárgyalásokat és pénzügyi segélyeket be kell szüntetni.²⁶ Mivel az AfD megerősítene a német határok védelmét (osztrák mintára alkalmazva a haderőt és bevezetve a határellenőrzést), szükségtelennek tartja a Törökországgal kötött uniós megállapodást is. Petr Bystron, a parlamenti külügyi bizottság AfD-s képviselője a 2019 októberi török offenzíva kapcsán indítványozta a Törökországba irányuló uniós források transzferjének leállítását.²⁷ Szíriával kapcsolatban az AfD álláspontja, hogy a Németország által befogadott közel fél millió menekültet azonnal vissza kell toloncolni, az EU-nak pedig fel kell függesztenie a Szíria elleni szankciókat.²⁸

Összegezve az AfD kül- és biztonságpolitikai programjait, a következő fő koncepcionális elemeket látjuk:

- Realista, moralizmustól mentes, német nemzeti érdekeket követő külpolitikát kell folytatni.
- Németországnak a nemzetközi közösség teljes jogú tagjává kell válnia, ezért állandó helyet kell kapnia az ENSZ Biztonsági Tanácsában.
- Németország hiteles vezető szerepet kíván betölteni Európában.
- Az önálló német külpolitika legfőbb letéteményese az ütőképes haderő, amelynek elsődleges feladata az országvédelem.
- Németország külpolitikája továbbra is nyugati kötődésű, de a bismarcki logikának megfelelően kiegyensúlyozott viszonyra kell törekednie a Nyugat és Oroszország között.

Alternatív német kül- és biztonságpolitika?

Áttekintve az AfD kül- és biztonságpolitikai állásfoglalásait, felmerül a kérdés, mennyiben jelentenek valóban alternatívát az 1945 utáni német külpolitikai hagyományban?

Érdekalapú külpolitika

Az AfD programjai olyan napjainkban bekövetkező változásokra kívánnak választ adni, amelyek alapvetően érintik az 1945 utáni német külpolitika orientációs pontjait: az Egyesült Államok külpolitikáját, a multilateralizmust és az európai integrációt.

A változó amerikai külpolitika, amely Donald Trump „*America first*” doktrínájában csúcsosodik ki, megkérdőjelezi a liberális nemzetközi norma- és intézményrendszert, a nemzetközi kapcsolatokat pedig ténylegesen realizálható anyagi nyereségben értékeli, a világpolitikát pedig globális versengésként értelmezi.²⁹ Azzal, hogy az Egyesült Államok kihátrál a nemzetközi intézményekből, a multilaterális együttműködési formákból, azok évek óta tartó hanyatlása tovább erősödik. A multilateralizmus globális gyengülése pedig különösen érzékenyen

²⁴ [Programm für Deutschland](#). i. m. 60.

²⁵ [Europawahlprogramm](#). i. m. 18.

²⁶ Uo., 18.

²⁷ [Bystron: Alle Gelder für die Türkei streichen](#). [online], 2019. 10. 14. Forrás: afdbundestag.de [2019. 10. 31.]

²⁸ [Europawahlprogramm](#). i. m. 19.

²⁹ VARGA Gergely: [A „Trump-faktor” és a liberális világtrend válsága](#). *Nemzet és Biztonság – Biztonságpolitikai Szemle*, X. évf., 2017/6, 7.

érinthesi Németországot, amelynek külpolitikája szorosan a multilateralizmuson alapszik.³⁰ Az AfD e jelenségre azt a választ kínálja, hogy Németország az Egyesült Államok mintájára saját nemzeti érdekei mentén alakítsa külpolitikáját, maga is „anyagiasítsa” nemzetközi kapcsolatait. A nemzeti érdekalapú külpolitika kérdése a német külpolitikában jelentős változásokon ment keresztül az újraegyesítés óta: míg az 1990-es évek elején a politikusok meghaladottnak vélték, vagy az európai érdekektől elválaszthatatlannak, addig Gerhard Schröder már a „felvilágosult nemzeti önérdékeket” hangsúlyozta. 2014 után a nemzeti érdekek hangsúlyozása újra előtérbe került a kormánypárti politikusok részéről, többek között a közel-keleti országokba irányuló fegyverexportok kapcsán is.³¹ A CSU elnökségének egy 2016-os határozata részletezi a külpolitikai érdekeket és leszögezi, hogy a külpolitikának pragmatikusnak és nem ideologikusnak kell lennie.³² Ezen érdekeken alapuló felfogás valamelyest visszatükröződik a lakosság véleményében is: egy 2018-as felmérés szerint a német össznépeség 39%-a véli úgy, hogy Németországnak erősebben kellene nemzeti érdekeit követnie, miközben 43% szerint ez helytelen lenne.³³

Az AfD azzal, hogy a nemzeti érdekeket helyezi előtérbe, a külpolitikából mellőzi a moralizmust és a globális felelősségvállalást, amelyet viszont a legfontosabb biztonság- és védelempolitikai dokumentum, a 2016-os Fehér könyv, illetve a koalíciós szerződés többször is hangsúlyoz.³⁴

Az amerikai külpolitika változása és a multilateralizmus hanyatlása mellett a harmadik fontos tényező az Európai Unió jelenlegi helyzete. Az EU válságáról megoszlanak a vélemények, azonban a gazdasági nehézségek, a Brexit kérdése, a migrációs válság és a belső törésvonalak kétségkívül megrendítették az EU-ba vetett hitet. Az AfD válaszul teljesen elutasítja az Európai Unió további integrációját, a német nemzeti érdekeket pedig elválasztja az európai uniós érdekektől. Ez a kül- és biztonságpolitikát illetően markánsan jelenik meg az Európai Unió közös kül- és biztonságpolitikája iránti távolságtartásban. Hangsúlyozzuk, hogy ez valóban alternatív külpolitikai irányt jelent, mivel pont ez az a terület, amelyet az újraegyesítés utáni német kormányok szinte kivétel nélkül támogattak.³⁵

Kérdéses azonban, hogy az AfD mit tekint német nemzeti érdekeknek: az európai választási program említi a szuverenitás megőrzését, a polgárok számára a szabadság, a jog és a biztonság garantálást, továbbá a szabad kereskedelmet és a nyílt piacokat. A program ellenben nem tér ki arra, hogy például mit ért német érdekek alatt a Franciaországhoz fűződő viszonyban, vagy a NATO-politikában.³⁶

Egyenrangúság, a haderő kérdése és Oroszország

Németország egyenrangúságának igénye nem jelent újdonságot a német külpolitikai hagyományban. Az állandó ENSZ BT tagság már Helmuth Kohl kancellársága óta folyamatosan előkerül a szövetségi kormányok törekvéseiben, ahogy Schröder alatt is, legutóbb pedig Németország Franciaországgal közösen fogalmazta meg a 2019

³⁰ Gunther HELLMANN: „Von Freunden umzingelt” war gestern. Deutschlands schwindende Sicherheit. [online], *Aus Politik und Zeitgeschichte*, LXVIII. évf., 2018/36-37. Forrás: bpb.de [2019. 11. 04.], 27.

³¹ HELLMANN: i. m. 27.; Bővebben lásd: SPECK, *A német külpolitika hangsúlyváltásai...*, i.m., 111.

³² *Deutsche Interessen in der Außenpolitik. Beschluss des CSU-Parteivorstands.* [online], 2016. 09. 9-10. Forrás: csu.de [2019. 11. 10.]

³³ Renate KÖCHER: *Sehnsucht nach starker Führung. Institut für Demoskopie Allensbach.* [online], 2018. 07. 18. Forrás: ifd-allensbach.de [2019. 11. 09.]

³⁴ *Weißbuch 2016 zur Sicherheitspolitik und zur Zukunft der Bundeswehr.* [online], 2016. június, 6., 24. Forrás: bundesregierung.de [2019. 11. 06.]; *Ein neuer Aufbruch für Europa. Eine neue Dynamik für Deutschland. Ein neuer Zusammenhalt für unser Land. Koalitionsvertrag zwischen CDU, CSU und SPD. 19. Legislaturperiode.* [online], 2018. 03. 12., 144. Forrás: cdu.de [2019. 11. 10.]

³⁵ Wolfgang WAGNER: *Die Außen-, und Sicherheits- und Verteidigungspolitik der Europäischen Union.* In: *Handbuch zur deutschen Außenpolitik.* Springer VS, 2007, 147.

³⁶ *Europawahlprogramm.* i. m. 17. és 21.

januárban megkötött Aacheni Szerződésben az állandó német BT-tagság igényét.³⁷ A Németországban állomásoztatott amerikai taktikai nukleáris fegyverek kivonását már Guido Westerwelle, korábbi külügyminiszter is felvette.³⁸ Ugyanígy az európai vezető szerep szintén jelen van a jelenlegi német külpolitikai törekvésekben is, ahogy azt a német politikusok által 2014-ben megfogalmazott új irányvonal, a „müncheni konszenzus” is hangsúlyozta.³⁹

Úgy tűnik, hogy a határozott német külpolitikában a jelenlegi védelmi miniszter, Annegret Kramp-Karrenbauer szintén nagy jelentőséget tulajdonít a haderő fejlesztésének.⁴⁰ Lényeges különbség azonban, hogy míg a jelenlegi kormány növelni kívánja a külföldi bevetéseket, addig az AfD másodlagos szerepet tulajdonít a békefenntartó misszióknak, így többek között 2019 februárjában indítványozta az afganisztáni kivonulást, valamint 2019 októberében ellenezte az iraki Iszlám Állam elleni koalíciós műveletben való részvétel meghosszabbítását is.⁴¹ Nem világos azonban, hogy az AfD miként kívánja Németország szerepét növelni a NATO-ban, ha a Bundeswehrt csak a német biztonsági érdekek alapján kívánja bevetni, továbbá milyen fenyegetéssel szemben képzelel el a haderő fejlesztését? Az orosz fenyegetés nem jöhet számításba, mivel az AfD vezető politikusai többször is megértően nyilatkoztak Oroszország krími annexiójáról, a közel-keleti válságok esetében pedig úgy tűnik, az AfD a katonai szerepvállalás ellen foglal állást. Mindebből tehát azt a következtetést vonhatjuk le, hogy az AfD inkább a „tartózkodás kultúrája” mellett van, ahogy a korábbi szövetségi kormányok is.

Az AfD Oroszország-politikája (ideértve az EBESZ-nek tulajdonított szerepet) sok tekintetben valójában visszatérést jelent a Willy Brandt által kezdeményezett új keleti politikához (*Neue Ostpolitik*), amely az 1970-es évek közepén a helsinki folyamatban teljesedett ki. Brandt új keleti politikáját lényegében az őt követő kancellárok is folytatták. Az alapvető változás Putyin 2012-es elnökké választásával következett be, ezt követően a német–orosz viszony tartósan elhidegült: míg Oroszország úgy vélte, Németország teljesen az Egyesült Államok oldalára állt, többek között mivel a szankciók élharcosa lett, addig Németországot sokkolta Oroszország fegyveres krími és kelet-ukrajnai agressziója. A jelenlegi kormány számára az európai integráció és a transzatlanti kapcsolat prioritást élvez.⁴² A német politikai körökben azonban az AfD mellett több szereplő sem ért egyet a kormány Oroszország-politikájával, köztük több SPD-s és CDU-politikusok, Helmut Schmidt és Gerhard Schröder volt kancellárok sem; és a Die Linke programja is új, jószomszédi viszonyon alapuló új keleti politikát szorgalmazna.⁴³ Azáltal, hogy a jelenlegi Oroszország-politikát kritizáló politikai szereplők – köztük különösen az AfD és a Die Linke – megerősödnek, úgy a kormánypárti politikusok is arra kényszerülhetnek, hogy átvegyék az Oroszországgal szembeni engedékenyebb retorikát. A 2019-es szászországi választási kampány közepette már Szászország miniszterelnöke, Michael Kretschmer is a szankciók elhagyása mellett foglalt állást, ahogy korábban Manuela Schwesig, Mecklenburg-Elő-Pomeránia miniszterelnöke is.⁴⁴ Fontos hangsúlyozni, hogy e nyilatkozatokat a tartományi, és nem az össznémet gazdasági érdekek motiválják, ugyanis a szankciók hatásai a keleti tartományokat sújtják leginkább. A Német Gazdaság Keleti Bizottságának (*Ost-Ausschuss der Deutschen Wirtschaft*) felmérése szerint Szászország kereskedelmi volumene 2013–2018 között

³⁷ [Vertrag zwischen der Bundesrepublik und der Französischen Republik über die deutsch-französische Zusammenarbeit und Integration.](#) [online], 8. cikk. Forrás: bundesregierung.de [2019. 10. 30.]

³⁸ Ralf NEUKIRCH: [Westerwelle legt sich mit Clinton an.](#) [online], 2010. 02. 25. Forrás: spiegel.de [2019. 11. 11.]

³⁹ CSIKI VARGA Tamás – ETL Alex: [A „müncheni konszenzus” és Németország stratégiai jövőképe.](#) [online], *SVKI Elemzések*, 2019/19. Forrás: svkk.uni-nke.hu [2019. 11. 09.], 7.

⁴⁰ [Kram-Karrenbauer will mehr Bundeswehreinätze im Ausland.](#) [online], 2019. 11. 06. Forrás: spiegel.de [2019. 11. 09.]

⁴¹ [Antrag. Das deutsche Engagement in Afghanistan beenden.](#) [online], 2019. 02. 20. Forrás: dipbt.bundestag.de [2019. 11. 09.]; [Mandat für Anti-IS-Kampf verlängert.](#) [online], 2019. 10. 24. Forrás: tagesschau.de [2019. 11. 09.]

⁴² Dmitri TRENIN: [Deutschland und Russland: von der Entfernung zu einer neuen Nachbarschaft.](#) 2018. 06. 02., 5. Forrás: carnegieendowment.org [2019. 11. 10.]

⁴³ KISS J. László: [Berlin, Moszkva, Washington az ukrán válságban. Az ukrán válság, mint a német politika tesztetete.](#) [online], 2014. 05. 09. Forrás: grotius.hu [2019. 10. 30.], 5.; [Helmut Schmidt nennt Sanktionen „dummes Zeug”.](#) [online], 2014. 03. 26. Forrás: handelsblatt.com [2019. 10. 30.]; [Russland. Themenpapiere der Fraktion.](#) [online], Forrás: linksfraktion.de [2019. 11. 10.]

⁴⁴ Hans MONATH: [Was Kretschmer, Russland und die AfD miteinander zu tun haben.](#) [online], 2019. 06. 08. Forrás: tagesspiegel.de [2019. 11. 10.]

72,5%-kal csökkent, a csökkenés az öt keleti tartományban (Berlint kivéve) átlagosan 28,7% volt, ezzel szemben Nyugat-Németországban csak 17%.⁴⁵ Egy 2019 augusztusi felmérés szerint a német lakosság alig egynegyede támogatja csak az Oroszország elleni szankciókat, ez az arány Kelet-Németországban a legalacsonyabb.⁴⁶ Ez esetben tehát ismét felmerül a kérdés, hogy az AfD által hirdetett külpolitika valójában milyen német nemzeti érdekeket szolgál, hiszen például a gazdasági érdekek Nyugat- és Kelet-Németországban eltérőek lehetnek.

Következtetések

Összegezve tehát elmondhatjuk, hogy a német kül- és biztonságpolitika fő irányait meghatározó kérdésekben az AfD valóban alternatívát kínál azzal, hogy Németország elsőbbségét feljebbvalónak tekinti mindenfajta nemzetközi együttműködésből, európai identitásból vagy morális felelősségből fakadó kötelezettséggel szemben. Az AfD sikere részben ebben a reálpolitikai megközelítésben rejlik, ugyanis a 2017-es parlamenti választási kampányban a koalíciós pártokkal szemben nyíltan reagált a nemzetközi politikában 2014 óta elterjedt válságnarratívára.⁴⁷ A német kül- és biztonságpolitika más területein az AfD programjai nagyrészt a korábbi kancellárok, különösen Willy Brandt és Gerhard Schröder „jól bevált” külpolitikai irányait elevenítik fel.

Bár továbbra is valószínűtlennek tűnik, hogy az AfD kormányzó pozícióba kerüljön, azonban a közvéleményre gyakorolt befolyásával és a Bundestagon keresztül így is befolyásolhatja a kormány kül- és biztonságpolitikáját, különösen a jelenlegi válságok és kihívások közepette (transzatlanti kapcsolatok gyengülése, menekültválság, közel-keleti konfliktusok, gazdasági stagnálás). Nem szabad túlbecsülni azonban az AfD „külpolitikai potenciálját”: a pártok sajátossága, hogy ahogyan választási sikereik lévén közelebb kerülnek a kormányzáshoz úgy annál erősebben szembesülnek a nemzetközi környezet követelményeivel. A külpolitikát ugyanis lehetetlen csak a párt elképzelései és meggyőződései szerint alakítani, a nemzetközi környezetnek és a belpolitikai feltételeknek egyaránt meg kell felelni. Ezért fordul elő, hogy egy korábban ellenzékben lévő párt, mikor hatalomra jut, folytatja az előző kormány politikáját. Erre jó példa a szociáldemokraták és Willy Brandt által kezdeményezett keleti nyitás, amelyet később a kormányra kerülő uniópártok is folytattak.⁴⁸ Így például nem valószínű, hogy az AfD el tudja fogadtatni a német lakossággal és a nemzetközi közösséggel a német külpolitika olyan alapvető pilléréivel történő szakítást, mint az európai integráció támogatása, tekintve, hogy a német lakosság 81%-a pozitívan ítéli meg az Európai Uniót, 69%-a támogatja az európai közös biztonság- és védelempolitikát, 49% pedig egy európai haderőt is elfogadna.⁴⁹ Az AfD másik komoly korlátja, hogy kül- és biztonságpolitikai koncepciója sok tekintetben teljesen eltér a többi parlamenti párt elképzeléseitől, így egy esetleges koalíciós tárgyalás során biztosan kompromisszumokra kényszerülne.⁵⁰

Kérdéses azonban, hogy a szövetségi kormány meddig fog kitartani az Oroszország elleni szankciók mellett (ez esetben ráadásul nem mellékesek a keletnémet gazdasági érdekek), továbbá mennyire tudja növelni a külföldi katonai bevetéseket, vagy nem fogja-e külpolitikáját nyíltabban a német nemzeti érdekek szerint folytatni, amely változások mind „gyengíthetik” az AfD markáns narratíváját, politikai pozícióját.

⁴⁵ [Russland-Sanktionen treffen vor allem Sachsens Industrie.](#) [online], 2019. 07. 07. Forrás: manager-magazin.de [2019. 11. 13.]

⁴⁶ [Nur noch jeder vierte Deutsche unterstützt Sanktionen gegen Russland.](#) [online], 2019. 08. 20. Forrás: handelsblatt.com [2019. 11. 10.]

⁴⁷ James D. BINDENAGEL – Philip A. ACKERMANN: [Deutschland strategiefähiger machen. Ein Sachverständigenrat für strategische Vorausschau ist nötig.](#) [online], *SIRIUS – Zeitschrift für Strategische Analysen*, II. évf., 2018/3. Forrás: degruyter.com [2019. 10. 31.], 256.

⁴⁸ Torsten OPPELLAND: *Parteien.* In: Siegmund SCHMIDT – Gunther HELLMANN – Reinhard WOLF (szerk.): *Handbuch zur deutschen Außenpolitik.* Springer VS, 2007, 270.

⁴⁹ [Deutschland. Eurobarometer 90.1.](#) [online], 2018. 09. 23. Forrás: europarl.europa.eu [2019. 11. 10.]; Markus STEINBECHER et. al.: [Sicherheits- und verteidigungspolitisches Meinungsbild in der Bundesrepublik Deutschland. Ergebnisse und Analysen der Bevölkerungsbefragung 2018,](#) [online], 2018. december. Forrás: zmsbw.de [2019. 11. 10.], 53.

⁵⁰ Franziska FISLAGE et. al.: [„Die sind doch alle gleich!” Programmatische Unterschiede in der deutschen Parteienlandschaft.](#) [online], 2019. Forrás: kas.de [2019. 11. 11.], 43.

Az „SVKK Elemzések” 2003 óta a kutatóintézet munkatársainak tematikus szakpolitikai elemzéseit megjelentető időszakos kiadvány, melyben a szerzők független kutatói álláspontjukat közlik.

Az NKE Eötvös József Kutatóközpontjának Stratégiai Védelmi Kutatóintézete független szakpolitikai kutatóintézet, a kiadványaiban megjelenő elemzések, álláspontok, vélemények nem feltétlenül tükrözik a szerkesztőség vagy a kiadó véleményét. Az elemzésben foglalt információk, adatok, megállapítások tájékoztatás céljából készültek.

Kiadó: NKE Eötvös József Kutatóközpont Stratégiai Védelmi Kutatóintézet

Szerkesztés és tördelés:
Csiki Varga Tamás, Tálás Péter

A kiadó elérhetősége:

1581 Budapest, Pf. 15.

Tel: 00 36 1 432-90-92

E-mail: svkk@uni-nke.hu

2019 – : NKE Stratégiai Védelmi Kutatóintézet Elemzések (ISSN 2063-4862)

2012–2019: NKE Stratégiai Védelmi Kutatóközpont Elemzések (ISSN 2063-4862)
2011–2012: ZMNE Stratégiai Védelmi Kutatóközpont Elemzések (ISSN 2063-4854)
2007–2011: ZMNE Stratégiai Védelmi Kutatóintézet Elemzések (ISSN 2063-4854)
2003–2007: ZMNE Stratégiai Védelmi Kutatóközpont Elemzések (ISSN 2063-4854)

© Speck Gyula, 2020

© NKE Eötvös József Kutatóközpont Stratégiai Védelmi Kutatóintézet, 2020